

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.5.44>

OKOLICZNOŚCI, KTÓRE NALEŻY USTALIĆ W TRAKCIE DOCHODZENIA WYKROCZEŃ KARNYCH W DZIEDZINIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

Serhii Trach

kandydat nauk prawnych

*starszy wykładowca Katedry Postępowania Karnego
Narodowej Akademii Spraw Wewnętrznych (Kijów, Ukraina)*

ORCID: 0000-0002-7548-1027

serhiitrach@ukr.net

Adnotacja. Autor proponuje typowy algorytm działań organów postępowania przygotowawczego w celu ustalenia faktów bezprawnych działań w zakresie działalności gospodarczej, a także w przypadku wykrycia znamion wykroczeń karnych popełnionych przez osobę wykorzystującą swoje stanowisko służbowe. Opracowane algorytmy działań mają charakter orientacyjny dla wyjaśnienia okoliczności, które należy ustalić w trakcie dochodzenia wykroczeń karnych w dziedzinie działalności gospodarczej, i podlegają indywidualnej korekcie z uwzględnieniem okoliczności postępowania karnego i aktualnej sytuacji śledczej. Autor nakreśla również zakres typowych okoliczności określonych w Kodeksie Postępowania Karnego Ukrainy oraz szczególne okoliczności wymagane w sensie kryminalistycznym dla powodzenia dochodzenia. W tym aspekcie autor dowodzi konieczności rozszerzenia przedmiotu dowodu, co pozwoli na realizację funkcji prewencji wykroczeń karnych w zakresie działalności gospodarczej. W tym zakresie autor proponuje zmianę i uzupełnienie przepisów w zakresie postępowania karnego.

Słowa kluczowe: sfera gospodarcza, wykroczenie karne, dochodzenie, wykrywanie, postępowanie karne, sytuacja.

CIRCUMSTANCES TO BE ESTABLISHED DURING INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES IN THE SPHERE OF ECONOMIC ACTIVITY

Sergii Trach

*Doctor of Law senior lecturer of the Department of Criminal Procedure
of the National Academy of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)*

ORCID: 0000-0002-7548-1027

serhiitrach@ukr.net

Annotation. The author proposed a typical algorithm of actions of pre-trial investigation bodies regarding the establishment of facts of illegal actions in the field of economic activity, as well as in case of detection of signs of criminal offenses committed by a person using an official position. The developed action algorithms are indicative for clarifying the circumstances to be established during the investigation of criminal offenses in the field of economic activity and are subject to individual adjustment taking into account the circumstances of the criminal proceedings and the investigative situation that has developed. Also, the range of typical circumstances defined in the Criminal Procedure Code of Ukraine and specific ones necessary in a forensic sense for the success of the investigation is outlined. In this aspect, the need to expand the subject of proof, which will allow to carry out the function of prevention of criminal offenses in the field of economic activity, has been proved. In this regard, it is proposed to make changes and additions to the criminal procedural legislation.

Key words: economic sphere, criminal offense, investigation, detection, criminal proceedings, circumstances.

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сергій Трач

кандидат юридичних наук

*старший викладач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)*

ORCID: 0000-0002-7548-1027

serhiitrach@ukr.net

Анотація. Автором запропонований типовий алгоритм дій органів досудового розслідування щодо встановлення фактів протиправних дій у сфері господарської діяльності, а також у разі виявлення ознак кримінальних правопорушень учинених особою із використанням службового становища. Розроблені алгоритми дій є орієнтованими для з'ясування обставин, що підлягають встановленню під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності та підлягають індивідуальному коригуванню з урахуванням обставин криміналь-

ного провадження та слідчої ситуації, що склалась. Також, окреслено коло типових обставин, визначених у Кримінальному процесуальному кодексі України, і специфічних, необхідних у криміналістичному значенні для успіху розслідування. У цьому аспекті, доведено про необхідність розширення предмета доказування, що дозволить здійснювати функцію профілактики кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. У зв'язку з цим запропоновано внести зміни та доповнення до кримінального процесуального законодавства.

Ключові слова: господарська сфера, кримінальне правопорушення, розслідування, виявлення, кримінальне провадження, обставини.

Актуальність теми. Важливим етапом розвитку кримінального судочинства, пов'язаним з переосмисленням його теоретичних основ, був перехід від кримінального процесу «радянського» зразка до європейських стандартів судочинства (Vakulik, 2013: 160). Так, прийнятий у 2012 р. КПК України містить цілу низку нововведень в частині початку досудового розслідування, що зумовлено загальною трансформацією кримінальної процесуальної діяльності, а чисельні зміни й доповнення, внесені до нього останнім часом, наочно свідчать про продовження реформування цієї сфери діяльності. Насамперед, пояснюється це тим, що ефективна протидія сучасним злочинним проявам, у тому числі у сфері господарської діяльності, вимагає від законодавця запровадження дієвої системи кримінальної юстиції, яка, з одного боку, дозволить гарантувати захист особи, суспільства й держави від кримінальних правопорушень, а з іншого – забезпечить швидке, повне та неупереджене розслідування та судовий розгляд.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи проблеми методики розслідування сучасних економічних кримінальних правопорушень, І.А. Александров вказував, що складність кримінально-правової та криміналістичної ідентифікації таких злочинів у сучасних умовах полягає в тому, що більшість з них обтяжена іншими видами злочинів, частина з яких має певні індивідуальні особливості, не завжди чітко є вираженими у відповідних галузях права. Формування доказової бази та криміналістична діяльність щодо збору доказів з джерел інформації здійснюється на етапі виявлення ознак злочину. Сучасні економічні злочини вчиняються добре замаскованими способами, а більшість оперативних працівників чи слідчих не мають достатніх знань і досвіду та не залучають відповідних спеціалістів з економіки (Aleksandrov, 2013: 13). До того ж науковці й практики відзначають «недосконалість чинного законодавства, яке зберігає ознаки «рамковості» (Чечетова, Костюк, 2008, р. 20), не висвітлюючи ситуаційних особливостей реальності.

Виявлення кримінальних правопорушень – процес, під час якого приховані (латентні) кримінальні правопорушення стають відомими правоохоронним органам, і з цього моменту виникає законний обов'язок розглянути матеріали про наявність ознак кримінального правопорушення, розкрити та розслідувати його.

Основними чинниками, що ускладнюють процес розслідування фактів протиправних дій у сфері господарської діяльності є: недосконалість чинного кримінального законодавства; неналежний рівень взаємодії правоохоронних органів та обміну інформацією; корупційні прояви та протидія зацікавлених осіб; потреба одночасного доказування факту вчинення предикатного злочину; застосування злочинцями складних схем відмивання; відсутність ефективної методики розслідування; неналежна організованість дій слідчого на початковому етапі розслідування (Volobuiev, 2000).

Поняття початкового етапу розслідування вживається, як правило, в криміналістичній і є багатозначним: відправляти «етапом»: певна частина дистанції; окремий момент, період, стадія у розвитку чого-небудь (Волобуєв, 2000). У той же час, поняття «початковий етап розслідування» та «досудове розслідування» дещо подібні. Щодо першого, то у криміналістичній науці це поняття залишається дискусійним і до кінця невизначеним. Розглядаючи процес розслідування кримінальних правопорушень в цілому на підставі спрямованості виконуваних процесуальних дій та оперативно-розшукових заходів, традиційно виділяються три етапи (з чим в даний час погоджується більшість авторів: початковий; наступний; заключний). Наприклад, О.С. Задорожній тлумачить його як частину процесу розслідування, у процесі якого вирішуються певні завдання (Zadorozhnyi, 2005: 271); А.Ф. Волобуєв – певним проміжним пунктом у процесі розслідування злочину, що характеризує стан розслідування з точки зору повноти вирішення його завдань і визначається прийнятими процесуальними рішеннями у кримінальній провадженні (Volobuiev, 2000: 44); В.С. Кузьмічов поділяє етапи розслідування на невідкладний, початковий і наступний, між першого етапу визначає від порушення кримінальної справи до проведення останньої невідкладної дії або передачі справи за підсудністю. Другий етап охоплює проведення решти слідчих дій до притягнення особи як обвинуваченого (Kuzmichov, 2005). Вчені однак в тому, що існує початковий етап, але момент його закінчення має дискусійний характер (Shepitko, 1998; Mirkovets, 2021).

На нашу думку, початковий етап розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності використовується для позначення певних стадій самого процесу досудового розслідування, на кожній з яких слідчий здійснює слідчі (розшукові) дії та організаційні заходи для встановлення події кримінального правопорушення.

Досудове розслідування – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності (п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України). Досудове слідство – форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних правопорушень (п. 6 ч. 1 ст. 3 КПК України). Дізнання – форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків (п. 4 ч. 1 ст. 3 КПК України).

(Mirkovets, 2021; Criminal Procedure Code of Ukraine, 2012; Kovalenko, Udalova, Pysmenny, 2013). Практика «автоматичного» початку провадження збільшує шанси потерпілих на захист їх прав і законних інтересів та притягнення винуватих до відповідальності, але погіршує правовий захист особи, стосовно якої проводиться розслідування, позбавляючи її можливості оскаржувати безпідставне здійснення щодо неї кримінального переслідування (Criminal Procedure Code of Ukraine, 2012; Kovalenko, Udalova, Pysmenny, 2013).

Не вдаючись до наукового тлумачення досудового розслідування, зазначимо, що його поняття безпосередньо визначено в п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України і означає стадію кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності (Criminal Procedure Code of Ukraine, 2012).

На доктринальному рівні вченими зроблено спробу дати власне визначення цій стадії. Зокрема, О.Ю. Татаров вважає, що досудове розслідування – це здійснювана відповідно до вимог кримінально-процесуального закону діяльність органів досудового розслідування, спрямована на встановлення ознак злочину, виявлення особи, яка його вчинила, викриття злочинного характеру діяльності цієї особи, збирання, дослідження, оцінку, перевірку і використання доказів, встановлення об'єктивної істини, забезпечення правильного застосування закону, охорону прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також суспільства та держави (Mirkovets, 2021; Tatarov, 2012).

Відповідно до статистичних узагальнень результатів роботи підрозділів податкової міліції за 2010–2021 роки, половина кримінальних проваджень (справ) за ознаками злочинів у сфері оподаткування, не завершуються обвинувальним вироком (у середньому – 50 %) і закриваються на досудовому слідстві з різних підстав. Як показало вивчення кримінальних проваджень (справ), основними причинами неефективного розслідування є неповнота досудового слідства, зокрема непрофесійна робота щодо збору доказової інформації на початковому етапі слідства (39 % від кількості вивчених проваджень (справ)): не були вилучені необхідні документи (23 %); не встановлені та належним чином не допитані свідки (27 %); недостатньо використовувались спеціальні знання (77 %) та оперативно-розшукові можливості (58 %).

У дослідженні проблеми виявлення латентних розкрадань, насамперед способів їх вчинення та приховування, у 80-ті роки минулого століття склалась низка економічно-криміналістичних методів – «традиційний», економічного аналізу, економічно-криміналістичного аналізу, економічно-математичного аналізу, криміналістичного факторного аналізу та ін. (Cherniavskiy, 2001).

Метод економічного аналізу застосовується у вигляді інструментарію для діагностики стану суб'єктів господарювання з метою подальшого виявлення порушень закону у процесі їх оперативного обслуговування. Отже, об'єктом економічного аналізу є система економічних показників, що відображають фінансово-господарську діяльність підприємства, а його предметом – закономірності, які характеризують вплив події злочину на результати цієї діяльності (Cherniavskiy, 2001).

Методи документального та фактичного контролю, що використовуються у практиці роботи органів економічної безпеки (Державна податкова служба (ДПС), Бюро економічної безпеки (БЕБ)) для виявлення ознак протиправних дій у сфері господарської діяльності, можуть бути зведені в єдину схему (Beschastnyj, Lazurenko, 2007: 408–432).

Початок досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, суто не вирізняється специфікою, тому відбувається в загальному порядку, однак зумовлений своєрідністю предмету безпосереднього злочинного посягання, способами його вчинення, високою латентністю, що обумовлена, у тому числі різноманітними способами приховування кримінального правопорушення. Власне тому, досягнення завдань кримінального провадження потребує чіткого визначення обставин, які підлягають встановленню під час розслідування, оскільки це дозволяє: виокремити оптимальну систему СРД та НСРД відповідно до слідчої ситуації; визначити пріоритетні напрями роботи оперативних підрозділів за матеріалами ОРС та НСРД; сформулювати перелік судових експертиз, які повинні бути призначені, а також визначити осіб, які підлягають допиту тощо.

Окремого дослідження потребують обставини, що характеризують подію кримінального правопорушення під час розслідування злочинів, пов'язаних з терористичною діяльністю. Акцентуємо увагу на найбільш важливих з них для доказування.

Передумовою для початку досудового розслідування злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю, є надходження до правоохоронного органу України заяви чи повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, яке містить фактичні дані, а саме безсумнівні відомості про застосування зброї, учинення вибуху, підпалу чи інших дій, які становили небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, а також наявність погрози вчинення зазначених дій.

Як стверджує В.В. Тищенко, при визначенні кола обставин, що підлягають встановленню, на початку досудового розслідування доцільно користуватися формулою із семи запитань: хто, що, де, з чим, чому, як саме й коли. Надалі ж обставини потрібно встановлювати відповідно до елементів складу кримінального правопорушення. Такий підхід дає змогу виділити з усіх подій і діянь лише ті, які наділені ознаками кримінально-правового, юридично значущого характеру (суспільна небезпека, протиправність, винність) і дати їм правильну кримінально-правову оцінку (Tishchenko, 2007: 142).

Відповідно до ст. 91 КПК України у кримінальному провадженні підлягають доказуванню:

- 1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);
- 2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення;
- 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат;
- 4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;
- 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання;
- 6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення;
- 7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру (Bandurka, 2012).

Встановлення події кримінального правопорушення. Ст. 214 КПК України (Кримінальний процесуальний кодекс України, 2012) та Положенням про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань передбачається порядок внесення відомостей до ЄРДР (2016) (Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, 2016), зокрема, до такого реєстру вносяться такі відомості: дату надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника; інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела; попередня правова кваліфікація кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; прізвище, ім'я, по батькові та посада службової особи, яка внесла відомості до реєстру, а також слідчого, прокурора, який вніс відомості до реєстру та/або розпочав досудове розслідування; інші обставини, передбачені положенням про ЄРДР (ч. 5 ст. 214 КПК України). Фактично, інші обставини встановлюються під час досудового розслідування і відповідно вносяться до ЄРДР (оголошення підозри, застосування запобіжних заходів, оголошення в розшук тощо).

Однак, слідча практика засвідчує, що інформація, одержувана правоохоронними органами на початковому етапі, є неконкретизованою та обмеженою, тому здебільшого немає приводів та підстав для початку кримінального провадження, оскільки не з'ясовано, чи справді вчинене кримінальне правопорушення. Провадження може бути розпочато лише тоді, коли є достатні дані, які вказують на ознаки складу кримінального правопорушення, причому достатність даних оцінюють у кожному конкретному випадку за внутрішнім переконанням слідчого (дознавача).

У цьому контексті, необхідно додати, що у теорії кримінального процесу щодо визначення поняття «приводу для початку досудового провадження» завжди тривали багаторічні дискусії (Pohoretskyi, 2007: 369–390). Привід визначали як передбачене законом джерело, з якого орган дізнання, слідчий і прокурор одержують відомості (інформацію) про вчинений злочин або злочин, що готується, і яке зобов'язує їх розглянути питання щодо необхідності порушення кримінального провадження (Hroshevyi, Miroshnychenko, Khomatov, 2000: 187). Окремі науковці стверджували, що це джерело початкових відомостей про ознаки вчинення (чи підготовки до вчинення) злочину, які надійшли до органу дізнання, слідчого, прокурора, суду й судді (Oliinyk, Oliinyk, Shumnyi, Chabaniuk, 2019: 209), або повідомлення про злочин, що отримане з передбаченого законом джерела, або джерела первісних відомостей про злочин, які породжують кримінально-процесуальні правовідносини та зобов'язують правоохоронні органи здійснити перевірку інформації, що в них міститься, по суті (Tertyshnyuk, 2003: 392). Акцентуючи увагу на інформаційному та діяльнісному аспектах приводу, вчені переконливо доводили, що він становить також і юридичний факт.

На наш погляд, основними приводами внесення відомостей до ЄРДР (відкриття кримінального провадження) у досліджуваній категорії є:

- заява, повідомлення фізичної особи, або представника юридичної особи про вчинення кримінального правопорушення (у тому числі результати планових контрольно-ревізійних перевірок;
- самостійне виявлення слідчим ознак кримінального правопорушення під час розслідування ним кримінального провадження, яке відкрите за іншими фактами;
- повідомлення оперативного підрозділу про вчинення кримінального правопорушення (у тому числі матеріали інших правоохоронних органів), виявленого під час здійснення оперативно-розшукової діяльності (здебільшого це по кримінальним правопорушенням у сфері господарської діяльності, які пов'язані із службовою діяльністю);
- повідомлення у засобах масової інформації (як приклад досить популярними в останній час є «журналістські розслідування»), Інтернет повідомлення, зокрема, різноманітні форуми, сайти громадських активістів тощо.

Однією з найістотніших вимог, що висувається до рішення про початок досудового розслідування, є його своєчасність. Її додержання в кожному конкретному випадку наближає початок розслідування до моменту вчинення кримінального правопорушення, розгляду провадження в суді та покарання винуватого. Несвоєчасне прийняття рішення про початок досудового розслідування надає можливість зацікавленим особам приховати сліди кримінального правопорушення та перешкоджати встановленню істини. Зазначене об'єктивно пов'язано з тим, що з часом обстановка на місці події, сліди кримінального правопорушення під дією погодних умов, унаслідок впливу діяльності людей зникають або знищуються, а відтак розслідування втрачає важливі докази. Крім того, існує велика вірогідність того, що свідки можуть забути мало-значні для них обставини, пов'язані з подією кримінального правопорушення, а також самі докази через різні об'єктивні причини не можуть бути використані (смерть свідка, виїзд тощо). До суб'єктивних чинників належить передусім умисна діяльність правопорушників, спрямована на знищення та приховування слідів вчиненого діяння, предметів, здобутих незаконним шляхом (Mykheienko, Nor, Shybiko, 1999: 235).

Своєчасність початку досудового розслідування зумовлює іншу важливу вимогу, що висувається до кожного процесуального рішення – його правильність (законність та обґрунтованість). Адже помилка, допущена на початковому етапі досудового розслідування, може призвести до необґрунтованого арешту, притягнення до кримінальної відповідальності невинуваті особи або до залишення особи, що вчинила кримінальне правопорушення, без покарання. Наслідки таких помилок ставали в деяких випадках підставою для початку кримінального переслідування посадових осіб слідства за ст. 372 («Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності») КК України.

Таким чином, основна спрямованість початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності направлена на інтенсивний пошук, виявлення і закріплення доказів. Типовий алгоритм дій органів досудового розслідування повинен починатись з:

1) вивчення системи організації виробництва (питань організації управління, системи здійснення закупок, виконання робіт, порядку нарахування та виплати заробітної плати, документального та бухгалтерського обліку);

2) визначення характеру та розміру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням (з урахуванням динаміки цін, індексу інфляції, норм і тарифів);

3) виявлення та закріплення слідів кримінального правопорушення (дослідження різних категорій документів, огляд та обстеження місць проведення господарських робіт, зберігання матеріалів, обладнання тощо);

4) встановлення зв'язків з іншими правопорушеннями (всіма епізодами злочинної діяльності, ознаками споріднених і супутніх кримінальних правопорушень);

5) виявлення причин та умов, які сприяли вчиненню кримінальних правопорушень.

Водночас, у разі виявлення ознак кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності учинених особою із використанням службового становища, необхідно дотримуватися дещо іншої послідовності дій, зокрема: ознайомитися з нормативно-правовою базою, яка регламентує діяльність посадових осіб або осіб, яким ввірене майно, а також джерелами фінансування тих чи інших господарських процесів з метою подальшого визначення тактики дій; перевірити обґрунтованість кошторисів і проектів, у тому числі шляхом порівняння їх з обсягом і вартістю фактично виконаних робіт і відповідними даними у звітності, одержання відомостей стосовно фінансових операцій з бюджетними коштами; витребувати копії фінансово-господарських та інших документів про виконання господарських робіт, кількість фактично використаних та наявних на складі матеріалів, відповідність їх номенклатурі, зазначеній у проектно-кошторисній документації, оплату праці робітників; встановити шляхом одержання показань працівників, бригадирів, осіб, які склали та підписували акти на списання матеріалів, фактичний розмір проведених робіт, за чієї вказівки такі роботи виконувались, якими матеріалами, хто постачав матеріали, в якій кількості тощо; обміряти виконані роботи в натурі з визначенням фактичної кількості використаних матеріалів, провести інвентаризації та інші контрольні заходи; направити запити до банківських установ (відділень Державної казначейської служби), на рахунки яких за договорами підяду та платіжними дорученнями перераховувалися кошти за проведені роботи (або фіктивно проведені роботи); оглянути та дослідити вилучені документи на предмет встановлення слідів матеріальних та інтелектуальних підроблень.

Зазначені алгоритми дій є орієнтовними для з'ясування обставин, що підлягають встановленню під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності та підлягають індивідуальному коригуванню з урахуванням обставин кримінального провадження та слідчої ситуації, що склалась.

Висновок. На наш погляд необхідне розширення предмета доказування, що дозволить здійснювати функцію профілактики кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. У зв'язку з цим запропоновано ч. 1 ст. 91 КПК України (обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні) доповнити новим п. 8 у такій редакції: «1. У кримінальному провадженні підлягають доказуванню: 8) причини та умови, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення».

У зв'язку з цим, необхідно доповнити КПК України новою ст. 110-1 «Подання слідчого, дізнавача, прокурора у кримінальному провадженні, такого змісту:

«1. Слідчий, дізнавач, прокурор, установивши в ході досудового розслідування причини і умови, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення, вносять до відповідного підприємства, організації, установи, не залежно від форми власності, державного органу, громадської організації, або посадовій особі подання про вжиття заходів для усунення цих причин і умов».

Не пізніше місячного строку за поданням має бути вжито необхідних заходів і про результати поінформовано особу, яка надіслала подання».

Законодавча регламентація відповідного подання дозволяє здійснювати профілактичну функцію, а зміст цієї статті відповідає вимогам п. 2 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» та запропонованій редакції ст. 91 КПК України.

References:

1. Aleksandrov, Y.V. (2013). O nekotorykh problemakh metodiki rassledovaniya sovremennykh jekonomicheskikh prestuplenij [On some problems of the methodology of investigation of modern economic crimes]. *Materialy mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii, prysviachenoi 100-richchiu z dnia narodzhennia doktora yurydychnykh nauk, profesora V.P. Kolmakova* (Odesa, 27–28 veres. 2013 r.). Odesa. p. 13. [in Russian].
2. Bandurka, O.M. (2012). Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : naukovy-praktychnyi komentar [Criminal procedural code of Ukraine: scientific and practical commentary]: u 2 t. Kharkiv : Pravo, 768 p. [in Ukrainian].
3. Beschastnyj, V.N., Lazurenko, V.I. (2007). Vlihanie tenevoj jekonomiki i jekonomicheskoy prestupnosti na jekonomicheskiju bezopasnost' [Influence of the shadow economy and economic crime on economic security]: monografija. Doneck : Kashtan, 468 p. [in Russian].
4. Vakulik, O.A. (2013). Reformuvannia kryminalnogo protsesualnogo zakonodavstva v chastyni rehlamentatsii pochatku dosudovoho rozsliduvannia [Reform of the criminal procedural legislation in terms of regulation of the initiation of pre-trial investigation]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. № 4 (89). pp. 160–167. [in Ukrainian].
5. Volobuiev, A.F. (2000). Problemy metodyky rozsliduvannia rozkradan maina v sferi pidpriemnytstva [Problems of the method of investigation of theft of property in the field of entrepreneurship]. Kharkiv : Un-t vnutr. sprav, 336 p. [in Ukrainian].
6. Hroshevyi, Yu.M., Miroshnychenko, T.M., Khomatov, Yu.V. ta in. (2000). Kryminalnyi protses Ukrainy [Criminal process of Ukraine]: pidruchnyk. Kharkiv: Pravo, 496 p. [in Ukrainian].
7. Zadorozhnyi, O.S. (2005). Kryminalistychna kharakterystyka ukhylen vid splaty podatkov, zboriv, inshykh oboviazkovykh platezhiv ta osnovni polozhennia yikh rozsliduvannia [Forensic characteristics of evasion of taxes, fees, other mandatory payments and the main provisions of their investigation]: dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. Kh., 212 p. [in Ukrainian].
8. Kovalenko, V.V., Udalova, L.D., Pysmenny, D.P. (red.) (2013). Kryminalnyi protses [Criminal process]: pidruchnyk. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury, 544 p. [in Ukrainian].
9. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 r. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. [in Ukrainian].
10. Kuzmichov, V.S. (2005). Slidcha diialnist: kharakterystyka ta napriamy udoskonalennia [Investigative activity: characteristics and areas of improvement]: monohraf. K. : Nichlava, 446 p. [in Ukrainian].
11. Mykheienko, M.M., Nor, V.T., Shybiko, V.P. (1999). Kryminalnyi protses Ukrainy [Criminal process of Ukraine]: pidruchnyk. Kyiv, 639 p. [in Ukrainian].
12. Mirkovets, O.M. (2021). Rozsliduvannia rozboiv, vchynenykh orhanizovanoiu hrupoiu v Ukraini [Investigation of robberies committed by an organized group in Ukraine]. dys... k.i.u.n. 12.00.09. Mariupol, 229 p. [in Ukrainian].
13. Oliinyk, V.S., Oliinyk, V.V., Shumnyi, A.O., Chabaniuk, D.Iu. (2019). Problemy konstytutsiino-pravovohozabezpechennia nedotorkannosti narodnykh deputativ: zarubizhnyi dosvid ta ukraïnski realii [Problems of constitutional and legal provision of inviolability of people's deputies: foreign experience and Ukrainian realities]. *Pravo i suspilstvo*. № 4. pp. 17–28. [in Ukrainian].
14. Pohoretskyi, M.A. (2007). Funktsionalne pryznachennia operativno-rozshukovoi diialnosti u kryminalnomu protsesi [Functional assignment of investigative activity in the criminal process]: monohrafiia. Kharkiv : Arsis; LTD, 576 p. [in Ukrainian].
15. Polozhennia pro poriadok vedennia Yedynoho reiestru dosudovykh rozsliduvan [Regulations on the procedure for maintaining the Unified Register of Pretrial Investigations]: nakaz Ofisu Heneralnogo prokurora vid 06 kvit. 2016 r. № 139. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0680-16>. [in Ukrainian].
16. Tatarov, O.Iu. (2012). Dosudove provadzhennia v kryminalnomu protsesi Ukrainy: teoretyko-pravovi ta orhanizatsiini zasady (za materialamy MVS) [Pre-trial proceedings in the criminal process of Ukraine: theoretical, legal and organizational principles (based on the materials of the Ministry of Internal Affairs)]: monohrafiia. Donetsk: TOV «VPP «PROMIN», 640 p. [in Ukrainian].
17. Tertyshnyk, V.M. (2003). Kryminalno-protsesualne pravo Ukrainy [Criminal procedural law of Ukraine]: pidruchnyk. Kyiv : A.S.K., 1120 p. [in Ukrainian].
18. Tishchenko, V.V. (2007). Teoretychni i praktychni osnovy metodyky rozsliduvannia zlochyniv [Theoretical and practical foundations of crime investigation methodology]: monohrafiia. Odesa: Feniks, 260 p. [in Ukrainian].
19. Cherniavskiy, S.S. (2001). Metodyka rozsliduvannia zlochyniv u sferi bankivskoho kredytuvannia [Methods of investigation of crimes in the field of bank lending]: dys.... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Kyiv, 309 p. [in Ukrainian].
20. Chechetova, N.F., Kostyuk, V.L. (2008). Problemy pravovoho rehuliuвання vidnosyn u sferi zapobihannia ta protydii lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom [Problems of legal regulation of relations in the field of prevention and countermeasures against legalization (laundering) of proceeds obtained through crime]. *Aktualni pytannia vdoskonalennia natsionalnogo zakonodavstva Ukrainy u sferi zapobihannia ta protydii lehalizatsii dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, i finansuvannia teroryzmu* : zb. materialiv konf. (Kyiv, 18 hrud. 2008 r.). Kyiv, p. 20. [in Ukrainian].
21. Shepitko, V.Iu. (1998). Kryminalistychna taktyka i metodyka rozsliduvannia zlochyniv [Forensic tactics and methods of crime investigation]. Kharkiv, Pravo, 376 p. [in Ukrainian].